

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка



ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної роботи

Володимир ШАРАН

23 грудня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Проблеми українського музичного діаспорознавства

Галузь знань: 02 Культура і мистецтво

Спеціальність: 025 Музичне мистецтво

Освітньо-наукова програма: Музичне мистецтво

Статус дисципліни: вибіркова

Навчально-науковий інститут музичного мистецтва

Кафедра методики музичного виховання і диригування

Дані про вивчення дисципліни

Форма здобуття освіти	Курс	Семестр	Загальний обсяг дисципліни	Кількість годин						Курсова робота	Вид семестрового контролю	
				Аудиторні заняття					Самостійна робота		Залік	Екзамен
			Кредити ЄКТС	Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття				
Очна	II	III	4/120	46	16	-	-	30	74		+	-

Робоча програма складена на основі освітньо-наукової програми та навчального плану підготовки фахівців третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (44 кредити ЕКТС).

Розробник:

Оксана ФРАЙТ, доктор мистецтвознавства, доцент

Погоджено гарантом освітньо-наукової програми:

Ірина БЕРМЕС, доктор мистецтвознавства, професор

Схвалено на засіданні кафедри методики музичного виховання і диригування

Протокол № 8 від 21. 10. 2021 р.

Завідувач кафедри Ірина БЕРМЕС

Схвалено на засіданні науково-методичної ради навчально-наукового інституту музичного мистецтва

Протокол № 8 від 24. 11. 2021 р.

Схвалено на засіданні науково-методичної ради університету.

Протокол № 10 від 23. 12. 2021 р.

МЕТА ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета: подати здобувачам освіти об'ємну панораму музичної культури української діаспори, висвітлити композиторську, музикологічну, виконавську, педагогічну, громадсько-організаційну та видавничу галузі її діяльності.

Розвинути у здобувачів вищої освіти такі:

загальні компетентності:

здатність аналізувати інформацію з різних джерел; професійно володіти методами, способами і засобами набуття інформації; створювати мультимедійні презентації, набирати нотні тексти у програмі «sibelius».

фахові компетентності:

здатність до оперування поняттями музикознавства в контексті історичних, теоретичних та практичних знань, умінь і навичок; усвідомлення функціональних засад історії музики як наукової дисципліни в системі гуманітарних та мистецтвознавчих наук;

здатність до розуміння еволюції музичного мистецтва як відображення основних тенденцій соціокультурного та історичного розвитку, самостійного здійснення аналізу особливостей функціонування музичного твору у певному соціокультурному середовищі.

програмні результати навчання:

- знати вплив світоглядних орієнтирів суспільства на розвиток музики як виду мистецтва;
- розуміти особливості регіональних традицій у контексті музичного життя;
- володіти сучасними методологіями та методами архівно-пошукової роботи;
- знаходити необхідну інформацію з інформаційних джерел відповідно до проблеми дослідження, зокрема й іноземною мовою.

1. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вивчається після таких дисциплін: «Філософія як досвід мислення», «Джерелознавство та архівістика», «Сучасні інформаційні технології у науковій діяльності», «Проблеми сучасного музикознавства».

2. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Знання:

музичної культури Західної України та Наддніпрянщини 20-30 х років ХХ ст. та її ролі в поглибленні націотворчих процесів; причин виїзду митців за кордон:

музичної культури українців Канади, США;

музичної культури українців держав Західної Європи: Австрія, Німеччина, Франція, Англія, Чехія.

Здатності:

аналізувати історію музично-культурного життя української діаспори.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання здійснюється за шкалами оцінювання: стобальною, національною і ЄКТС.

А (90 – 100): отримує здобувач освіти, який виявив глибокі знання навчального матеріалу, повністю відтворює програмний матеріал, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах. Добре орієнтується в: музичній культурі Західної України та Наддніпрянщини 20-30 х років ХХ ст. та її ролі в поглибленні націотворчих процесів; музичній культурі українців Канади, США; музичній культурі українців держав Західної Європи: Австрія, Німеччина, Франція, Англія, Чехія.

Демонструє високий рівень сформованості умінь аналізувати історію музично-культурного життя української діаспори. Знання студента є глибокими, міцними, узагальненими; студент вміє застосовувати знання творчо.

В (82 – 89): отримує здобувач освіти, який виявив глибокі знання навчального матеріалу, повністю відтворює програмний матеріал, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, проте допускає незначні неточності в їх інтерпретації.

Добре орієнтується в: музичній культурі Західної України та Наддніпрянщини 20-30 х років ХХ ст. та її ролі в поглибленні націотворчих процесів; музичній культурі українців Канади, США; музичній культурі українців держав Західної Європи: Австрія, Німеччина, Франція, Англія, Чехія.

Демонструє високий рівень сформованості умінь аналізувати історію музично-культурного життя української діаспори. Знання студента є глибокими, міцними, узагальненими; студент вміє застосовувати знання творчо.

С (75 – 81): отримує здобувач, який достатньо добре володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому основну та додаткову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.

Добре орієнтується в: музичній культурі Західної України та Наддніпрянщини 20-30 років ХХ ст. та її ролі в поглибленні націотворчих процесів; музичній культурі українців Канади, США; музичній культурі українців держав Західної Європи: Австрія, Німеччина, Франція, Англія, Чехія.

Демонструє середній рівень сформованості умінь аналізувати історію музично-культурного життя української діаспори. Знання студента є достатньо глибокими та узагальненими; студент вміє застосовувати знання творчо.

Д (67 – 74): отримує здобувач освіти, який виявив недостатньо міцні знання навчального матеріалу, з певними труднощами відтворює програмний матеріал, рідко звертається до матеріалів, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; не достатньо орієнтується в: музичній культурі Західної України та Наддніпрянщини 20-30 років ХХ ст. та її ролі в поглибленні націотворчих процесів; музичній культурі українців Канади, США; музичній культурі українців держав Західної Європи: Австрія, Німеччина, Франція, Англія, Чехія. Демонструє достатній рівень сформованості умінь аналізувати історію музично-культурного життя української діаспори

Е (60 – 66): отримує здобувач освіти, який виявив слабкі знання навчального матеріалу, важко відтворює програмний матеріал, зовсім не спирається на матеріали, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах; слабо орієнтується в питаннях: музичної культури Західної України та Наддніпрянщини 20-30 х років ХХ ст. та її ролі в поглибленні націотворчих процесів; музичної культури українців держав Канади, США; музичної культури українців Західної Європи: Австрія, Німеччина, Франція, Англія, Чехія. Демонструє слабкий рівень сформованості умінь аналізувати історію музично-культурного життя української діаспори.

FX (35 – 59): виставляється здобувачеві освіти, який виявив незнання значної частини навчального матеріалу, допускає істотні помилки у відповідях на запитання, не вміє застосувати теоретичні знання семінарських занять; слабо орієнтується в: музичній культурі Західної України та Наддніпрянщини 20-30 х років ХХ ст. та її ролі в поглибленні націотворчих процесів; музичній культурі українців Канади, США; музичній культурі українців держав Західної Європи: Австрія, Німеччина, Франція, Англія, Чехія.

Демонструє слабкий рівень сформованості умінь аналізувати історію музично-культурного життя української діаспори.

F (0 – 34): виставляється здобувачеві освіти, який фрагментарно відтворює незначну частину матеріалу, нечітко уявляє об'єкт вивчення, за допомогою викладача виконує елементарні завдання. Демонструє слабкий рівень сформованості умінь аналізувати історію музично-культурного життя української діаспори.

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Відповіді на семінарських заняттях; контрольна робота; співбесіда з лектором; залік.

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Музична культура і освіта в Галичині кінця XIX – початку 40-х років XX століття та їх роль у поглибленні націотворчих процесів.

Діяльність та творчість С.Людкевича, В. Барвінського, Ф.Колесси, Н.Нижанківського, Ф.Стешка, В.Витвицького, В.Безкоровайного, М.Колесси та інших. Плідні потуги і значення „Просвіти”, Наукового товариства імені Шевченка у Львові, хорових товариств („Боян”, «Бандурист» і ін.), музичного товариства ім. М.Лисенка, Вищого музичного інституту ім. М.Лисенка та його численних філій у Галичині у професіоналізації кадрів, діяльність СУПРОМу (Спілка українських професійних музик), поява когорта видатних виконавців, педагогів, композиторів та музикознавців. Соціально-політична ситуація регіону, що викликала виїзд митців за кордон, перші емігранти-музиканти Є. Турула, М. Гайворонський, Р. Придаткевич. Політична ситуація 1918-1920 рр. та 1940-х рр. в Галичині; «таборовий» період еміграції в окупаційних зонах Німеччини, Австрії; організація музичного життя в таборах переміщених осіб.

2. Музична культура і освіта на сході України кінця XIX – першої третини XX століття: період «українізації» та наступні зміни політики влади.

Основні музично-освітні установи та музично-громадські товариства, їх роль у піднесенні рівня музичного життя в Наддніпрянщині та УРСР (заснування Київської консерваторії і Музично-драматичного інституту, Товариство імені М. Леонтовича, АСМ – Асоціація сучасної музики та ін). Діяльність і творчість М. Леонтовича, О.Кошиця, А.Ольховського, Л.Ревуцького, Д.Ревуцького, К.Стеценка, Я. Степового та інших. Музичне життя в період «українізації». Суспільно-політичні причини еміграції митців: виїзд О. Кошиця з Українською республіканською капелою за кордон; початок більшовицьких репресій (вбивство М. Леонтовича, Д. Ревуцького, інші репресовані музиканти). Перші емігранти-музиканти; Ф. Якименко, П. Печеніга-Углицький, М. Малько.

3. Музична культура українців Канади.

Діяльність та творчість Б.Весоловського, О.Кошиця і Т. Кошиць, П.Маценка, Л.Туркевича, Ю.Фіяли, С.Гумініловича, С.Яременка, М. Дитиняк. Визначні педагоги, виконавці, музикознавці, композитори. Митці-представники молодшої генерації. Персоналії для поглибленого вивчення: О.Кошиць як диригент і організатор хорової справи, П.Маценко як дослідник церковної музики. Музичне товариство Альберти: виконавсько-просвітницька діяльність. Визначні жінки-диригентки українського походження в Канаді.

4. Музична культура українців США.

Діяльність та творчість емігрантів різних поколінь: М.Гайворонського, В.Безкоровайного, В.Грудина, О.Залеського, В.Витвицького, В.Балея, Я.Барнича, Г.Китастого, Р.Купчинського, З.Лиська, І.Недільського, А.Ольховського, К.Кукловського, П.Печеніги-Углицького, Є.Цегельського, Р.Придаткевича, А.Рудницького, Р.Савицького, І.Соневицького, М.Фоменка, З.Штокалка. Роль Українського музичного інституту Америки у музичному житті українців США. Приватні музичні школи та консерваторія. Персоналії для поглибленого вивчення: М.Гайворонський, В.Витвицький, А.Рудницький, І.Соневицький, В. Кіпа, З.Лисько.

5. Музична культура українців держав Західної Європи та Австралії.

Діяльність та творчість представників української діаспори із Австрії (Є.Мандичевський, А.Гнатишин); Англії (С.Туркевич-Лукіянович), Німеччини (О.Бобикевич), Голландії (М.Антонович), Румунії (М.Бойченко), Франції (Ф.Якименко, С.Борткевич, М.Кузан, С.Сапрун), Чехії (В.Штон-Балтарович, Б.Левитський), Австралії (А. Мірошник). Персоналії для поглибленого вивчення: Ф.Якименко, С.Туркевич-Лукіянович,

А. Мірошник, П. Щуровська-Россіневич. Музично-педагогічний факультет Українського вищого педінституту в Празі як важливий осередок культурно-мистецького життя діаспори.

Перелік тем семінарських занять

Діяльність і творчість С. Людкевича, його зв'язки з діаспорою.

Доеміграційна діяльність і творчість М. Гайворонського, А. Рудницького, В. Витвицького

Доеміграційна діяльність і творчість О. Кошиця, А. Ольховського, А. Мірошника

Музичне життя Львова періоду німецької окупації

Музична освіта й виконавство українців-емігрантів у таборах «переміщених осіб» Західної Європи

Діяльність і творчість О. Кошиця, П. Маценка, Б. Веселовського, Л. Туркевича, Ю. Фіяли в Канаді

Діяльність і творчість українських музикознавців В. Витвицького, З. Лиська, А. Ольховського, А. Рудницького в США

Музична освіта, виконавство та композиторська творчість українців-емігрантів у США

Визначні композитори – представники української діаспори у країнах Західної Європи
Музикознавство, виконавство й музична освіта українців-емігрантів у Західній Європі

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1.

1. Розкрити значення Львова як багатонаціонального центру музичної культури Східної Галичини в результаті історичних обставин (належності до складу Австро-Угорської імперії та лояльності влади щодо мистецького самоствердження різних етносів).
2. Охарактеризувати основні українські просвітницько-культурні товариства та перші музично-освітні заклади Галичини кінця XIX – першої третини XX століття.
3. Назвати прояви професіоналізації музичного життя краю до 1939 року.
4. Проаналізувати основні напрямки діяльності Музичного товариства імені М. Лисенка та СУПРОМу, їхніх чільних представників.
5. Видатні представників концертно-виконавського мистецтва Галичини до 1939 року (вокалісти та інструменталісти, хорові колективи, диригенти тощо).
6. Визначити прояви контактів між представниками музичного мистецтва Галичини та Наддніпрянщини.
7. Охарактеризувати основні напрямки творчості С. Людкевича та його зв'язки з митцями-емігрантами.

Тема 2.

1. Розкрити суспільно-політичні обставини періоду українського державотворення (1917-1919 рр.).
2. Назвати основні тенденції у музичному мистецтві й освіті того часу та напрямки праці уряду УНР в цих ділянках; основні музично-освітні заклади та їхні представники.
3. Описати тогочасну концертно-хорову діяльність і виїзд Української республіканської капели у закордонне турне.
4. Назвати основні особливості політики так званої "українізації" у галузях мистецтва й освіти.
5. Назвати причини виїзду з Києва на початку 1920-х років видатних музичних діячів, педагогів і ін.
6. Назвіть основні напрямки діяльності Музичного товариства ім. М. Леонтовича.
7. Пояснити визначення "Розстріляне Відродження". Описати долю видатного вченого-мистецтвознавця Дмитра Ревуцького.
8. Назвати репресованих композиторів і інших музикантів.

9. Назвати представників музичного мистецтва зі сходу України, які покинули УРСР із початком Другої світової війни, під час її та після неї.

Тема 3.

1. Розкрити організаційно-хорову, композиторську та наукову діяльність подружжя О. та Т. Кошиців.
2. Діяльність і творчість П. Маценка, Л. Туркевича, С. Гумініловича.
3. Діяльність і творчість Б. Весоловського, Ю. Фіяли та С. Яременка.
4. Діяльність і творчість композиторів і виконавців – представників молодшої генерації.
5. Діяльність Марії Дитиняк і українського хору "Дніпро": виконавські, видавничі та освітні проекти й здобутки.
6. Роль українських жінок у музичному житті Канади другої половини XX століття.

Тема 4.

1. Охарактеризувати діяльність і творчість перших музичних митців-емігрантів М. Гайворонського та Р. Придаткевича, їхні основні заслуги.
2. Розкрити різнобічність діяльності В. Безкоровайного, Я. Барнича, А. Рудницького.
3. Назвати основні напрямки музикознавчої праці В. Витвицького, З. Лиська та А. Ольховського.
4. Назвати основні українські музичні навчальні заклади в США.
5. Описати діяльність видатних представників виконавського мистецтва українського походження (інструменталісти, вокалісти, хорові колективи та диригенти) в Америці.
6. Розкрити діяльність і творчість М. Фоменка, В. Грудина, П. Печеніги-Углицького, І. Соневицького.
7. Назвати представників останньої хвилі української еміграції до США: композиторів і виконавців.

Тема 5.

1. Охарактеризувати діяльність і творчість представників українського музичного мистецтва у Франції (Ф. Якименко, С. Сапрун, М. Кузан).
2. Описати діяльність і творчість представників українського музичного мистецтва в Австрії (Є. Мандичевський, А. Гнатишин).
3. Розкрити значення багатогранної діяльності М. Антоновича та його "Візантійського хору" для популяризації української хорової музики в світі.
4. Описати життя і творчість Стефанії Туркевич-Лукіянович: як першої української композиторки та музикознавця, багатогранність її діяльності в Англії.
5. Назвати представників української музичної культури та їхні досягнення з інших країн Західної Європи.
6. Описати музично-педагогічний факультет Українського вищого педагогічного інституту в Празі як важливий осередок культурно-мистецького життя (1920-і роки).
7. Охарактеризувати визначні виконавські сили українського походження в країнах Західної Європи (В. Сліпак, О. Линів і інші представники останньої хвилі еміграції).

7. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Засвоєння здобувачами освіти матеріалу з дисципліни перевіряється на семінарських заняттях, контрольною роботою, співбесідою з лектором і заліком.

Відповіді на семінарських заняттях (х)	Контрольна робота	Співбесіда з лектором	Сума (залік)
50	20	30	100

Відповіді на семінарських заняттях оцінюються 0-5 балів. Підсумковий бал за виступи

на семінарських заняттях обчислюється за формулою: $x = \frac{A}{n} \cdot \frac{K}{5}$, де А – сума усіх поточних балів (від 0 до 5 балів), n – кількість цих відповідей (не менше трьох). Якщо n<3, то у формулі приймаємо n=3.

Співбесіда з лектором проводиться в кінці семестру за наперед оголошеним розкладом. Семестрова підсумкова оцінка визначається як сума балів з усіх видів навчальної роботи. Оцінка виставляється за шкалами оцінювання: стобальною, національною і ЄКТС.

Залік за талоном № 2 і К проводиться перед комісією в усній формі з оцінюванням за стобальною шкалою.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна:

1. Бенч-Шокало О. Український хоровий спів: актуалізація звичаєвої традиції : навч. посібник / О. Бенч-Шокало. – К : Український світ, 2002. – 440 с.
2. Булка Ю. Музична культура Західної України / Ю. Булка // Історія української музики. – Т. 4. – К., 1992. – С. 545-589.
3. Бурбан М. Хорова культура української діаспори: Навч. посібник / М. Бурбан. – Дрогобич : НВЦ Каменярь, 2003. – 94 с.
4. Витвицький В. За океаном: зб. статей / В. Витвицький. – Львів, 1996. – 132 с.
5. Витвицький В. Музикознавчі праці. Публіцистика / В. Витвицький. – Львів, 2003. – 400 с.
6. Водяний Б., Олексин Г., Ціж М. Короткий словник діячів української музичної культури / Б. Водяний, Г. Олексин, М. Ціж. – Тернопіль : Астон, 1992. – 127 с.
7. Диригент і композитор Андрій Гнатишин : Матеріали до біографії / Ред. Т. Данник. – Відень, 1994. – 226 с.
8. Дитиняк М. Українське музичне товариство Альберти / М. Дитиняк // Західно-канадський збірник. – Ч. 3 [Упор. Яр Славутич]. – Едмонтон, 1998. – С. 128 - 140.
9. Дитиняк М. Хор «Дніпро» в Едмонтоні / М. Дитиняк // Західно-канадський збірник. – Ч. 3 [Упор. Яр Славутич]. – Едмонтон, 1998. – С. 141 – 155.
10. Історія української музики. – Т.4. – К. : Наукова думка, 1992. – 616 с.
11. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття / Г. Карась. – Івано-Франківськ, 2012. – 1164 с.
12. Кияновська Л. Стильова еволюція галицької музичної культури ХІХ-ХХ ст. / Л.Кияновська. – Тернопіль : Астон, 2000. – 339 с.
13. Кияновська Л. Українська музична культура: навч. посібник / Л. Кияновська. – Тернопіль, 2000. – 184 с.
14. Кошиць О. З піснею через світ (Подорож української республіканської капели) / О.Кошиць. – К. : Рада, 1998. – 326 с.
15. Левицька Л., Бодревич І. Лев Туркевич. Життя і творчість / Л. Левицька, І. Бодревич. – Торонто, Канада, 1965. – 353 с.
16. Леник В. Українці на чужині або репортажі з далеких доріг / В. Леник. – Львів : Червона калина, 1994. – 335 с.
17. Медведик П. Діячі української музичної культури: матеріали до біо-бібліографічного словника / П. Медведик // Записки НТШ. Праці Музикознавчої комісії. – Львів, 1993.- С. 370-455.
18. Медведик П. Діячі української музичної культури: матеріали до біо-бібліографічного словника / П. Медведик // Записки НТШ. Праці Музикознавчої комісії. – Львів, 1996.- С. 464-558.
19. Мірошник А. Музика і доля / А. Мірошник. – К. : Музична Україна, 2008. – 172 с.
20. Михальчишин Я. З музикою крізь життя / Я. Михальчишин. – Львів : Каменярь, 1992. – 231 с.

21. Муха А. Композитори України та української діаспори : Довідник / А. Муха. – К. : Музична Україна, 2004. – 352 с.
22. Ольховський А. Нарис історії української музики / А. Ольховський. – К. : Музична Україна, 2003. – 512 с.
23. Павлишин С. Ігор Соневицький / С. Павлишин. – Львів : БАК, 2005. – 119 с.
24. Павлишин С. Композитор Мар'ян Кузан / С. Павлишин. – Львів : Поліграфічний технікум, 1993. – 135 с.
25. Павлишин С. Перша українська композиторка Стефанія Туркевич-Лукіянович-Лісовська / С. Павлишин. – Львів : БАК, 2004. – 160 с.
26. Підківка О. Після довгих років забуття: про життя і творчість українських композиторів / О. Підківка. – Дрогобич : Посвіт, 2008. – 226 с.
27. Рудницький А. Українська музика: історико-критичний огляд / А. Рудницький. – Мюнхен : Дніпрова хвиля, 1963. – 406 с.
28. Союз Українських Професійних Музик у Львові : Матеріали і документи. – Львів : Сполом, 1997. – 144 с.
29. Філоненко Л. Ярослав Барнич: науково-популярний нарис про життя і творчість / Л. Філоненко. – Дрогобич : Відродження, 1999. – 149 с.
30. Фрайт О. Іванна Шмериковська-Приймова: причинки до портрета мистецької особистості // Мистецька культура: історія, теорія, методологія (тези доповідей Міжнародної конференції. Львів, 27 листопада 2015 р.). – С. 82-86.
31. Фрайт О. В. Мирослав Антонович – керівник «Візантійського хору» / О. Фрайт // Календар класного керівника на 2011-2012 н.р. [Упор. Ю. Кишакевич]. – Дрогобич: ред.-вид. відділ, 2011. – С. 218-221.
32. Фрайт О. Тарас Губицький – визначний представник української музичної культури за океаном // Календар класного керівника на 2017-2018 н.р. – Дрогобич: ред.-вид. відділ, 2017. С. 152-154.

Допоміжна:

33. Антонович М. Між двома війнами : спогади у 2 частинах / М. Антонович. - К. : Поліграфіст, 2003 – 538 с..
34. Білас О. Форми культурного життя українців у Німеччині та Австрії (1939-1955) : Автореферат... к. мист. / О. Білас. - Львів, 2010. – 18 с.
35. Витвицький В. Музичними шляхами: спогади / В. Витвицький. – Мюнхен : Сучасність, 1989. – 215 с.
36. Витвицький В. Михайло Гайворонський: Життя і творчість / В. Витвицький. – Львів, 2001. – 175 с.
37. Дем'янець І. Мистецька діяльність А. Гнатишина в контексті музичної культури ХХ ст. : Автореферат... к. миств. / І. Дем'янець. – Львів, 2009. – 18 с.
38. Залеський О. Мала українська музична енциклопедія / О. Залеський. – Мюнхен, 1971.
39. Карась Г. Постать Станіслава Людкевича в контексті музичної культури української діаспори / Г. Карась // Наукові записки Тернопільського нац. пед. університету. – Тернопіль, 2009. – С. 81-87.
40. Савицький Р. Основні засади фортепіанної педагогіки: метод. посібник / Р. Савицький. – Тернопіль : Астон, 2000. – 68 с.
41. Синиця О. Українці за межами України / О. Синиця. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2001. – 81 с.
42. Семчишин М. Тисяча років української культури / М. Семчишин. – К. : Фенікс, 1993. – 550 с.
43. Штундер З. Станіслав Людкевич.- Життя і творчість / З. Штундер. – У 2-х томах.- Т. І.- Львів, 2005; Т.ІІ. – Львів, 2009.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Ключковська І., Гумницька Н. Українська діаспора в об'єктиві сучасності: національно-політичний та духовно-культурний феномен (перша – третя хвилі еміграції) [storinka-m.kiev.ua/article.php].